

Владимир Трапара¹

ВИШЕДИМЕНЗИОНАЛНИ ИСТОРИЈСКИ ЗНАЧАЈ ДЕЈТОНСКОГ СПОРАЗУМА

Сажетак: Двадесет година од потписивања Дејтонског споразума довољна је временска дистанца да би се могла дати оцена о огромном историјском значају који овај документ има за Босну и Херцеговину, регион и шире међународне односе. Овај значај огледа се у најмање четири димензије: идентитетској, безбедносној, правној и демократској. У Дејтону су најбоље до сада у историји исцртане контуре идентитета Босне и Херцеговине, што омогућава да се стави тачка на дугој епохи константних сукоба око овог простора, који су у основи имали врло противречну праксу консолидације и репродукције идентитета. Са станаовишта безбедности, Дејтон представља добар пример „великодушног мира“ који отклања раније присушне узроке обнављања сукоба. Дејтонски споразум је позитиван преседан и у међународном праву, јер представља целивито политичко решење које је оштрије прихваћено као легитимно, за разлику од бројних „замрзнутих“ сукоба где правно стање одуара од фактичког. У Дејтону су постављени и темељи узорног примера консолидационе демократије, која је једино могуће решење за стабилно функционисање идентитетски сложених група, а која најбоље у већини других сличних случајева изостаје.

Кључне речи: Дејтонски споразум, Босна и Херцеговина, идентитет, „великодушни мир“, „замрзнути“ сукоби, консолидациона демократија.

УВОД

Двадесетогодишњица Дејтонског споразума, којим је окончан троипогодишњи рат у Босни и Херцеговини (БиХ), добра је прилика да још једном размотримо квалитет овог споразума и решења предвиђених њиме. У светској, нарочито западној јавности су често присутна мишљења како Дејтонски споразум није дугорочно решење за БиХ, како је он представљао компромис изнуђен потребом да се окончају рат и насиље, те је потребна његова ревизија у правцу неког решења које би наводно више одговарало мирнодопској ситуацији. О Дејтонској БиХ најчешће се говори као о „нефункционалној“ држави.² Дубља и непристрасна анализа, међутим, показује да управо Дејтонски споразум обезбеђује функционалност БиХ какву она није забележила у својој историји. Нефункционалност о којој се гово-

¹ Институт за међународну политику и привреду, истраживач сарадник, E-mail: vtrapara@yahoo.com

² За став о нефункционалности и могућем распаду БиХ као последицама изнуђених дејтонских решења, илустративан је чланак: Patrice C. McMahon and Jon Western, "The Death of Dayton: How to Stop Bosnia From Falling Apart", *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 5, September/October 2009, pp. 69-83.

ри није последица Дејтона, већ напротив – континуираних двадесетогодишњих настојања да се Дејтон подрије изнутра и споља. Ако у споразуму и има елемената који изазивају нефункционалност, то су углавном споредни елементи који ионако одударају од општег духа Дејтона (примери одсуства трећег – хрватског ентитета, или остављања статуса Брчког нерешеним). Тврдимо да Дејтонски споразум не само да је најбољи оквир за БиХ у историји, већ и најбољи мировни споразум у модерној историји Балкана (може му конкурисати једино Лозански споразум Грчке и Турске из 1923), као и један од ретких светлих примера успешног решавања оружаних сукоба у постхладноратовском свету.

Из поменутог квалитета произлази огроман историјски значај који има Дејтонски споразум, а који се огледа у најмање четири димензије: *идентитетској, безбедносној, правној и демократској*. Наш је циљ да из анализе сваке од ових димензија понаособ, подупрте одговарајућим теоријским оквиром, изведемо аргументе који поткрепљују тврдњу о Дејтону као мировном споразуму без преседана. У наставку рада свакој од димензија посвећено је посебно поглавље, након којих следи закључак у коме у по једној реченици сумирамо због чега је Дејтонски споразум у свакој од димензија добар, а до чега би довело његово даље подривање. Вероватно најзначајнији резултат рада представља препорука коју за Србију, Републику Српску (Р. Српску) и српски народ у целини извлачимо из поменуте аргументације, да треба да се одупру подривању Дејтонског споразума и ураде све што могу да се он сачува, уместо да траже алтернативу у сопственој верзији подривања истог – у виду сецесије Р. Српске од Босне и Херцеговине.

ИДЕНТИТЕТСКА ДИМЕНЗИЈА

У овом раду о идентитету не говоримо у уском значењу културног идентитета (што је најчешће прва асоцијација када некоме ван струке поменете овај термин), већ у значењу *идентитетске државе*. Идентитет државе подразумева *оно што једна држава јесте* – њену специфичну сврху око чијег испуњења су се људи на одређеној територији организовали у политичко друштво/заједницу. Идентитет обухвата карактер једног друштва, одређени систем политичких вредности које једна држава баштини, те начин на који она види себе и своју улогу, као и њену визију светског политичког поретка и поретка вредности. Идентитет државе неодвојив је од просторног елемента – територије коју држава актуелно и историјски заузима, као и њеног вредновања те територије. Тако за обликовање интереса државе, њеног понашања у међународним односима и унутрашње политичке динамике, није нимало свеједно је ли држава у питању: етнонационална, грађанско-национална, или вишенационална; империјална/пост-империјална, или феудална/пост-феудална; самоникла, или „вештачка“ (створена вољом других, „тампон“ држава је најчешћи пример); аутохтона, или колонијална/имигрантска; индивидуалистичког, или колективистичког политичког етоса; интровертног, или екстровертног виђења своје улоге; универзалистичког,

или партикуларистичког погледа на свет, итд. Разматрање питања идентитета широко је распрострањено у науци о међународним односима. Према перформативној теорији Дејвида Кембела, коју из мноштва сродних теорија бирамо као оквир за разматрање питања идентитета, идентитет државе се првенствено конституише и репродукује путем различитих пракси раздвајања „себе“ од „другог“, где средишње место заузима спољна политика.³ У спољнополитичким и другим документима у функцији спољне политике (унутрашњим, међународним), идентитет државе се „записује“, те се из њих може и „прочитати“.⁴ Дејтонски споразум није изузетак, јер је у њему „записан“ идентитет савремене БиХ – и то на у досадашњој историји ове земље најоптималнији начин.

Врло сложена и противречна историја простора на коме се данас налази БиХ резултирала је конституисањем специфичног државног идентитета, атипичног за европско поднебље. У периоду када је у већем делу Европе идентитетско питање решавано стварањем модерних националних држава, простор Балкана се налазио у оквиру једне блискоисточне империје – Османлијског царства, те је идентитетски више одговарао трибално-секташки организованом Блиском истоку, него пост-феудалној Европи. Како је почетком 19. века и на Балкану започео процес ослобађања народа од турског ропства и стварања националних држава по европском моделу, најудаљенија од овог модела на крају ће остати територија која је најдуже (све до Балканских ратова) остала у Османлијском царству. И БиХ се нашла у оквиру ове територије, и то њеног на запад најистуренијег дела, што ју је учинило посебно осетљивим граничним подручјем. Да би учврстили своју контролу над њим, Османлијско, а једно време и Хабзбуршко царство, примењиваће према локалном становништву метод „завади, па владај“, што је онемогућило решавање идентитетског питања. Босанско-херцеговачки идентитетски проблем је додатно усложњен тиме што се и у пост-империјалном периоду нашла у оквиру мултиетничке државе, Југославије, која је у почетку била унитарно устројена. Касније ће уследити краткотрајни покушаји решавања босанског питања поделом између Срба и Хрвата (стварање Бановине Хрватске) и утапањем у Велику Хрватску у току Другог светског рата, да би БиХ у социјалистичкој Југославији по први пут од Средњег века добила неки облик државности, као једна од федералних јединица. Тада је призната и њена сложена идентитетска структура, кроз дефинисање три конститутивна народа. Тадашње владајуће снаге дале су себи веома сложен задатак – да путем пароле о „братству и јединству“ помире начело самоопредељења народа са обновом Југославије и успостављањем у оквиру ње мултиетничке БиХ, као „тампон“ зоне између Србије и Хрватске. Ова парола је потрајала колико и социјалистичка идеологија – са њеним повлачењем Југославија се распада, те се и јединство БиХ аутоматски доводи у питање.

³ David Campbell, *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1992, p. 8.

⁴ *Ibid.*, p. 33.

Велике силе су се деведесетих година прошлог века, међутим, сложиле да је за регионалну стабилност корисно очувати јединство БиХ као „тампон“ државе између Србије и Хрватске, те нису дозволиле њен распад. У исто време су, пак, Дејтонским споразумом „записале“ идентитет БиХ на начин који највише одговара њеној кроз историју обликованој стварности, тј. према једином моделу под којим се њена независност и територијални интегритет могу очувати. Територијалном поделом на ентитете са обележјима државности, понављањем раније присутног одређивања конститутивних народа (али овога пута без од стварности удаљене идеолошке паролe о „братству и јединству“), те давањем ентитетима права на специјалне паралелне везе са суседним државама, БиХ је дефинисана као држава сложеног идентитета. Признато је да се ради о „вештачкој“ држави, чији опстанак и територијални интегритет су условљени постојањем и интегритетом ентитета и конститутивних народа, као и њиховим везама са себи блиским суседним државама, Србијом и Хрватском. Без партикуларних идентитета нема ни идентитета Босне и Херцеговине као целине – суштина је Дејтонског споразума, а уједно и најодрживије решење босанског идентитетског питања у односу на сва друга икада покушана. Стога покушаји који долазе изнутра (од дела бошњачке елите) и споља (од неких западних сила, пре свега САД), да се Дејтонски споразум подрије наметањем некаквог унитарног „босанског“ идентитета, поново отварају идентитетски проблем у БиХ и озбиљно доводе у питање њен опстанак и интегритет, јер неминовно изазивају сецесионистичку реакцију партикуларних идентитета.

БЕЗБЕДНОСНА ДИМЕНЗИЈА

Безбедносна димензија о којој говоримо у овом раду обухвата разматрање питања колико је један поредак установљен одређеним мировним споразумом стабилан, у смислу да политичка решења на којима је заснован отклањају узроке који би могли да доведу до обнављања сукоба. Овим питањем највише се бавила реалистичка школа мишљења у међународним односима, пре свега класични и неокласични реализам. Они узроке сукоба виде у нагомиланом незадовољству актера постојећим поретком. Тако, неокласични реалиста Рандал Швелер дели државе на *status quo* (оне које су за очување постојећег поретка) и ревизионистичке (оне које желе измену постојећег поретка), тврдећи да када ове друге преовлађују, питање је само када ће и у чију корист поредак бити измењен, при чему најчешће средство за ту измену бива рат.⁵ Ревизионистичке државе ће по правилу преовлађивати у случају „осветничкој мира“ – кад се у рату пораженој, а још увек снажној сили, мировним споразумом наметну понижавајући услови који је остављају у стању трајног незадовољства и жеље да кад-тад сруши послератни поредак. На другој страни налази се „великодушни мир“, који

⁵ Randall L. Schweller, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, New York, 1998, p. 89.

и за поражену силу предвиђа одговарајуће место у послератном поретку, мотивишући је на тај начин да и она брани исти. Хенри Кисинџер као типичан пример првог наводи Версајски поредак након Првог светског рата, а као пример другог европски поредак настао после Бечког конгреса (тј. Наполеонових ратова), који он лично идеализује као узоран пример стабилног међународног поретка.⁶ Дејтонски споразум такође представља ретак пример „великодушног мира“.

И пре него што су започели ратови на простору бивше Југославије, Сједињене Државе, које ће у постхладноратовском периоду остати једина суперсила, означити Србију и српски народ као непријатеље којима не треба дозволити да након распада Југославије буду доминантни на подручју које је она заузимала. Стога су оне у свим ратовима за југословенско наслеђе, укључујући и босански, подржале српске противнике, у одређеним епизодама се чак и непосредно укључивши у рат против Срба. Приказивање Срба од стране Вашингтона као „лоших момака“ чија је агресивност крива за сукобе на Балкану, могло је да наведе на закључак да ће се према њима поступити „осветнички“, као према Немачкој у Версају. Ово делом и јесте било тако, као на пример у случају „картагинског“ мира наметнутог Србима у Хрватској, уз протеривање готово целокупног становништва, али је Дејтонско решење у БиХ испало упадљиво другачије. Сједињене Државе не само да се нису обрачунале са Србима (односно помогле локалним актерима да се обрачунају) на „картагински“ начин, већ су их прихватиле као незаобилазног актера у изградњи послератног поретка у БиХ и шире у региону. Вашингтон је одступио и натерао своје бошњачке штићенике да и они одступе од првобитног циља унитарне БиХ, у корист описаног признавања њеног сложеног идентитета и с њим усклађене државне структуре. Уместо „версајског“, дакле, примењен је „бечки“ модел, којим и „лоши момци“ могу да буду задовољни упркос томе што нису испунили своје максималистичке циљеве (уједињење српских земаља), јер испуњење оваквих циљева ни „добрама“ није допуштено. Постигнуто је компромисно решење којим дугорочно сви добијају.

Нажалост, на подривању дејтонског „великодушног“ мира ради управо сила која га је својевремено наметнула – Сједињене Државе. Испоставило се да је одустајање Вашингтона од унитарне БиХ било само тактичке природе, те да он дугорочно остаје посвећен почетном циљу бацања Срба као „лоших момака“ на колена. Свако редефинисање Дејтона у овом правцу повећало би шансе за нови сукоб, јер би наишло на незадовољство и отпор Срба, који би се осетили као Немци после Версаја. Но, истакли бисмо још једну за мир и стабилност у БиХ позитивну последицу Дејтона – а то је да би чак и да у неком тренутку избије нови рат, он био краћи и мање суров од претходног. Јер, Дејтон је установио мање-више јасну територијалну поделу међу ентитетима и конститутивним народима, који су сада далеко мање измешани него пре рата, што оставља и мање могућности за нека нова етничка чишћења и ратовање за одређене територије до бесвести. Неко ће

⁶ Henry Kissinger, *Diplomacy*, Simon and Schuster, New York, 1994, pp. 242-245.

рећи да је то легализација етничких чишћења извршених у току рата – али тако је било и са поменутиим Лозанским миром 1923, што је имало за последицу да се Грци и Турци више никада војно не сукобе (са изузетком Кипра, чије питање није било решено у Лозани).

ПРАВНА ДИМЕНЗИЈА

Сврха међународног права је у уношењу какве-такве предвидљивости у анархичне међународне односе. Управо анархија, тј. одсуство врховне светске власти која би била надређена државама, пре свега великим силама, има за последицу непоуздани карактер међународног у односу на унутрашње право. Да би неко правило добило снагу међународног права, као и да би након тога било примењено, у пракси је неопходно да се око тога сагласе велике силе. Изостанак њихове сагласности, те њихово једнострано тумачење правила – попут декларативног или конститутивног значаја признања држава, права на самоопредељење и сецесију, или оправданости хуманитарне интервенције – и поступање у складу с тим тумачењем, може да доведе до *нейоклајања између фактичкој и правној стања*. Тако настају „замрзнути“ сукоби – ситуације у којима је одређени оружани сукоб завршен релативно стабилним примирјем које подразумева и одређену фактичку територијалну поделу (промену границе или настанак нове државе), која међутим није и правна подела, будући да није призната од свих великих сила.⁷ На тлу Европе тренутно постоји неколико случајева „замрзнутих“ сукоба: Северни Кипар, Косово, Јужна Осетија/Абхазија, Придњестровље, Нагорно-Карабах и Крим/Доњецк-Луганск. Случај БиХ упадљиво се разликује од свих њих, јер је територијална подела остварена у босанском рату легализована Дејтонским споразумом, око кога су се сложиле све велике силе.

У том смислу се може тврдити да Дејтонски споразум представља међународно-правни преседан у решавању постхладноратовских сукоба у Европи (у свету би случај Јужног Судана био други пример решења сукоба територијалним разграничењем признатим од великих сила). Као такав, он би могао да постане модел за решавање актуелних „замрзнутих“, али и „врућих“ сукоба. У пракси се показало да велике силе не могу лако да се сагласе око стварања нових држава, што због сопствених сукобљених интереса, што због страха да би дозвољавањем једне сецесије охрабрили и све друге, услед чега би могао да настане хаос у међународним односима. Међутим, Дејтон је добар пример како је суштинско територијално разграничење могуће извести и без потпуне сецесије, па ипак и око таквог решења нема сагласности у поменутиим случајевима актуелних сукоба. У њима су нарочито локални штићеници Сједињених Држава неспремни да прихвате дејтонски модел, у очекивању да уз подршку једине суперсиле могу и до максималистичких циљева. Тако власти у Украјини нису спремне источним Украјинцима да

⁷ Владимир Трапара и Милош Јончић, „Пут за решавање сукоба – упоредна анализа замрзнутих сукоба на простору ОЕБС“, *Међународни проблеми*, год. 64, бр. 3, јул-септембар 2012, стр. 275-278.

понуде ни суштинску аутономију, а камоли федерализацију (слично је и у Грузији), док Косово, које није хтелo да пристане ни на шта мање од пуне независности од Србије, не жели косовским Србима да пружи ништа више од проширене локалне самоуправе. На тај начин сукоби остају нерешени, а међународно право пада у запећак у односу на противречне интересе великих сила. Но, Дејтонски споразум у перспективи, уколико не буду успели покушаји његовог подривања, дугорочно ће остати присутан као модел на кога би се локални актери и велике силе у свим овим сукобима кад-тад могли угледати.

ДЕМОКРАТСКА ДИМЕНЗИЈА

Напокон, долазимо до демократске димензије, у оквиру које разматрамо могућност да у једној држави, након што је она преживела оружани сукоб, стабилно функционише демократски политички поредак. Када се каже „демократија“, прва асоцијација обично буду непосредни избори након којих једна партија или коалиција која је задобила већинску подршку народа формира владу, док они који су остали у мањини постају опозиција. То је, међутим, лоша асоцијација, јер своди демократију само на један њен облик, а то је *већинска демократија*. Политиколог Arend Lijphart још пре скоро пола века поред већинске установио је и постојање *консоцијационе демократије*.⁸ Код ње нема класичне већине и мањине и прегласавања, већ се одлуке доносе различитим облицима квалификоване већине, а идеално консензусом. Овај модел демократије једини је могућ у идентитетски подељеним друштвима, као што су на пример Белгија и Швајцарска, које Lijphart наводи као неке од узорних примера модела. Наиме, већинска демократија је оправдана само у друштвима релативно хомогеног идентитета, где постоји јединствен „политички народ“, који се онда на изборима идеолошки може делити на већину и мањину. С друге стране, тамо где су друштва етнички или верски толико подељена да би искључивање једне групације становништва из политичког одлучивања довело у питање јединство државе, већинско начело је неприменљиво. Незамисливо би било да Белгија опстане уз прегласавање Валонаца од стране Фламанаца, као и Швајцарска уколико би немачка већина покушала да наметне свој став мањинским Французима и Италијанима. Покушаји прегласавања по моделу већинске демократије у идентитетски сложеним друштвима већ су довели до многих оружаних сукоба, где се као најновији пример јавља Украјина, а 1992. из истог разлога рат је избио и у БиХ. Тај рат је, међутим, окончан Дејтонским споразумом, који у себи садржи и Устав БиХ (Анекс 4), а који управо предвиђа јако добар модел консоцијационе демократије.

Има више решења у поменутом Уставу БиХ која одговарају моделу консоцијационе демократије. При одређивању састава законодавног тела у БиХ (Парламентарне скупштине) и начину њеног одлучивања, строго је вођено

⁸ Видети: Arend Lijphart, „Consociational Democracy”, *World Politics*, Vol. 21, No. 2, January 1969, pp. 207-225.

рачуна о подели на ентитете и конститутивне народе.⁹ Тако, горњи дом овог органа (Дом народа) чини 15 делегата – 10 из Федерације (5 Бошњака и 5 Хрвата) и 5 Срба из Р. Српске. Кворум за одлучивање чини девет делегата, и то најмање по три припадника сваког народа. Доњи дом (Представнички дом) чини 42 члана – две трећине из Федерације, једна из Р. Српске. Председавајући и његови заменици бирају се по један из сваког народа, при чему се на месту Председавајућег ротирају. Све законодавне одлуке морају бити одобрене од оба дома. Доносе се већином присутних и гласалих, али уз вођење рачуна да та већина садржи најмање трећину гласова чланова сваког ентитета. Уколико се то не деси, Председавајући и његови заменици покушавају да се комисијски усагласе, а ако ни то не успе, одлуку доноси већина присутних и гласалих, под условом да против одлуке не гласа више од две трећине чланова из сваког ентитета. Значајна је и клаузула која предвиђа могућност да се једна одлука прогласи деструктивном по витални интерес једног од народа, већином гласова чланова припадника тог народа, након чега за њено усвајање постаје неопходно постићи већину бошњачких, српских и хрватских делегата у Дому народа. Устав предвиђа колективног шефа државе – Председништво, састављено од по једног припадника сва три конститутивна народа.¹⁰ Они настоје да све одлуке усвајају консензусом, а ако се у постизању консензуса не успе, могуће је усвојити одлуку већином од два члана. Трећи члан, међутим, ту одлуку може да прогласи деструктивном по интерес свог народа, након чега она бива упућена члановима одговарајућег ентитетског законодавног органа који припадају том народу, дајући им могућност да двотрећинском већином „ветирају“ одлуку Председништва. Извршни орган – Веће министара – прати сличну структуру, а вођење рачуна о ентитетима и конститутивним народима се види и у регулисању судске власти, Централне банке и сл.¹¹

Описаним моделом онемогућено је прегласавање какво постоји у већинској демократији, те је сходно идентитетској подељености босанско-херцеговачког друштва установљен демократскији облик управљања од већинског. Да је у БиХ примењена већинска демократија, одавно би против воље српског народа биле донете по њега штетне одлуке попут чланства БиХ у НАТО, признања независности Косова, или увођења санкција Руској Федерацији. Нажалост, исти они који су својевремено установили овако квалитетан демократски модел у БиХ, у континуитету подривају исти вршећи притисак усмерен ка смањењу надлежности ентитета и промени начина одлучивања у централним органима, а посебно је илустративно што ни не покушавају да га примене у неким другим идентитетски подељеним државама. Украјински случај већ смо поменули, а поменућемо и пример Сирије где западна пропаганда упорно инсистира на опису сукоба као борбе између демократије и диктатуре, иако је јасно да би у случају победе по-

⁹ О Парламентарној скупштини видети: Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини, Анекс 4 (Устав Босне и Херцеговине), Члан 4 (Парламентарна скупштина), Интернет, <http://ndcsarajevo.org/Dokumenti/Dejtonski-mirovni-sporazum.pdf> 12/10/2015.

¹⁰ О Председништву и Већу министара видети: *Ibid.*, Члан 5 (Председништво).

¹¹ *Ibid.*, одговарајући чланови Устава.

буњеника диктатуру алавитске мањине заменила диктатура сунитске већине, а не демократија. У идентитетски подељеном друштву какво је Сирија демократским би се могао назвати једино онај поредак где ниједна од конститутивних групација не би могла да буде прегласана, управо онако како је то у БиХ решено Дејтонским споразумом.

ЗАКЉУЧАК

Пређашња анализа показује да је Дејтонски споразум оптимално решење за БиХ у четири поменуте димензије: њиме је „записан“ *идентитетски* државе на начин да Споразум установљава у стварности присутну нераскидиву везу између јединства и независности БиХ, са једне стране, и постојања одвојених ентитета и конститутивних народа са правом на специјалне везе са суседним државама, са друге стране; њиме је омогућена дугорочна *безбедност* и стабилност државе и региона, у смислу одсуства узрока избијања новог рата, јер успостављени мир има карактер „великодушног“; он представља *правни* преседан у погледу сагласности великих сила око решавања једног сукоба територијалним разграничењем; напослетку, њиме је установљен узоран пример консочијационе *демократије*, где је онемогућено да неки од конститутивних народа прегласавањем буде искључен из одлучивања. Подривање Дејтонског споразума у правцу унитаризације БиХ стога би оставило негативне последице у све четири димензије: изнова би отворило идентитетско питање око кога су се у значајном делу досадашње историје БиХ водили сукоби; изазвало би незадовољство Срба као есенцијалног актера у региону и створило опасност од избијања новог рата; поништило би једно квалитетно правно решење и додатно подрило већ увелико маргинализовану улогу међународног права у светској политици; наместо узорне консочијационе демократије завело би диктатуру већине.

С обзиром на то да неки од актера који су својевремено склопили Дејтонски споразум или подржали његово склапање данас раде на његовом подривању, дужност је осталих да га заштите. Ту пре свега мислимо на Србију и српски народ, који никако не би смели да упадну у замку да на подривање Дејтона узврате сопственим подривањем, усмереним ка сецесији Р. Српске од БиХ. Претња сецесијом треба да буде само адут у преговорима о очувању, али и јачању Дејтонског споразума. Ово јачање могуће је извршити на два начина: враћањем на изворни Дејтон, тако што ће бити поништена у међувремену изведена укидања ентитетских надлежности (референдум у Р. Српској о судској власти је добар корак у том правцу); поправљањем појединих несавршености присутних у Дејтонском споразуму, нпр. увођењем трећег (хрватског) ентитета, или припајањем Брчког Р. Српској. Као што пре двадесет година тадашњи политички лидери у БиХ, региону и свету нису пропустили прилику да начине историјски корак и један крвави рат прекину миром какав је ретко виђан на овим просторима и шире, тако и садашња генерација има одговорност да овај мир брани, унапређује и пружи другима прилику да од њега уче.

ЛИТЕРАТУРА

- Kissinger, Henry, *Diplomacy*, Simon and Schuster, New York, 1994
- Lijphart, Arend, "Consociational Democracy", *World Politics*, Vol. 21, No. 2, January 1969, pp. 207-225
- McMahon, Patrice C. and Jon Western, "The Death of Dayton: How to Stop Bosnia From Falling Apart", *Foreign Affairs*, Vol. 88, No. 5, September/October 2009, pp. 69-83
- Општи оквирни споразум за мир у Босни и Херцеговини, Анекс 4 (Устав Босне и Херцеговине), Члан 4 (Парламентарна скупштина), Интернет, <http://ndcsarajevo.org/Dokumenti/Dejtonski-mirovni-sporazum.pdf> 12/10/2015.
- Schweller, Randall L, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*, Columbia University Press, New York, 1998
- Трапара, Владимир и Милош Јончић, „Пут за решавање сукоба – упоредна анализа замрзнутих сукоба на простору ОЕБС“, *Међународни проблеми*, год. 64, бр. 3, јул-септембар 2012, стр. 275-302.
- Campbell, David, *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1992.

MULTIDIMENSIONAL HISTORICAL SIGNIFICANCE OF DAYTON ACCORDS

ABSTRACT

Twenty years since the signing of Dayton Accords is sufficient temporal distance for the assessment about enormous historical significance of this document for Bosnia and Herzegovina, the region, and wider international relations. This significance is reflected through at least four dimensions: identity, security, legal, and democratic. In Dayton, the best contours of Bosnia and Herzegovina's identity so far are drawn, which makes possible putting an end to a long epoch of constant conflicts over this area, conflicts which were based on a very contradictory practice of constitution and reproduction of identities. From the point of security, Dayton is a good example of a „generous peace“, which removes previously present sources of conflict renewal. Dayton accords are a positive precedent in international law as well, for they represent a comprehensive political solution which is generally accepted as legitimate, unlike numerous „frozen“ conflicts where legal situation is different from factual. In Dayton, foundations of a representative example of consociational democracy were laid, this type of democracy being the only possible solution for the stable functioning of complex societies in terms of identity, which is unfortunately absent from most of other similar cases.

Keywords: Dayton Accords, Bosnia and Herzegovina, identity, „generous peace“, „frozen“ conflicts, consociational democracy.